

Informatieblad

Toelichting invoering ISO 14001:2015
en de relatie met ISO 9001

De overtuiging -en ervaring- van SCCM is dat elke organisatie (hoe klein ook) betere milieuprestaties behaalt door het gebruik van de plan-do-check-act aanpak uit de ISO 14001-norm

Copyright SCCM

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SCCM.

Disclaimer

De inhoud van deze brochure is met uiterste zorg samengesteld, desondanks kunnen fouten en onvolledigheden niet geheel worden uitgesloten. SCCM aanvaardt derhalve geen enkele aansprakelijkheid, ook niet voor directe of indirecte schade ontstaan door of verband houdend met het gebruik van de inhoud van deze uitgave.

Toelichting invoering ISO 14001:2015 en de relatie met ISO 9001

N191029, versie 26 maart 2020

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1		
1	Inleiding	5
<hr/>		
HOOFDSTUK 2		
2	ISO 14001 in relatie tot HLS en andere managementsystemen	6
<hr/>		
HOOFDSTUK 3		
3	Aandachtspunten ISO 14001:2015	10
<hr/>		
HOOFDSTUK 4		
4	Belangrijkste verschillen tussen ISO 14001 en ISO 9001	15
<hr/>		
HOOFDSTUK 5		
5	ISO 9001 uitbreiden met ISO 14001	18
<hr/>		
HOOFDSTUK 6		
6	Documentatievereisten	20
<hr/>		
BIJLAGE		
1	Toelichting ISO 14001:2015 op basis van voorbeeld 'Keizers Huisdiervoeders'	22

I Inleiding

Dit informatieblad geeft organisaties die een milieumanagementsysteem op basis van ISO 14001 in willen voeren (of daarmee bezig zijn) meer achtergrondinformatie over de ISO 14001:2015-norm.

Het zal vaak voorkomen dat organisaties het milieumanagementsysteem invoeren als een uitbreiding op het al aanwezige kwaliteitsmanagementsysteem op basis van ISO 9001:2015. Omdat de ISO-managementsysteemnormen gebaseerd zijn op de zogenaamde ISO High Level Structure (HLS) is integratie van de managementsystemen vereenvoudigd. De HLS zorgt ervoor dat de managementsysteemnormen dezelfde hoofdstukindeling en basistekst hebben voor de terugkerende onderdelen van het managementsysteem. Aan deze basistekst (in dit infoblad steeds HLS genoemd) worden voor het betreffende onderwerp (milieu, kwaliteit etc.) specifieke eisen toegevoegd.

Naast dit informatieblad, dat ingaat op de ISO 14001-norm als geheel, zijn er informatiebladen over onderdelen van het milieumanagementsysteem. In deze informatiebladen worden ook voorbeelden gegeven voor de wijze waarop het betreffende onderdeel verder kan worden uitgewerkt. Naar deze informatiebladen zijn verwijzingen opgenomen. Ook is er een informatieblad met een stappenplan voor het opzetten van een managementsysteem '[Stappenplan opzetten managementsysteem](#)'.

Aan de inhoud van dit informatieblad kunnen geen rechten worden ontleend, voor het certificatieproces zijn de ISO 14001-norm en het SCCM-certificatieschema bepalend. Dit informatieblad bevat suggesties en voorbeelden. Dit zijn nadrukkelijk 'voorbeelden', ook andere oplossingen zijn mogelijk. Geprobeerd is om informatie te geven over onderdelen van de norm waar veel vragen over zijn en over de aansluiting met ISO 9001. Het blijft noodzakelijk om de ISO 14001- en de ISO 9001-norm zelf goed te bestuderen.

In dit informatieblad worden voorbeelden gegeven aan de hand van het fictieve bedrijf 'Keizers Huisdiervoerders'. Voor dit laatste bedrijf is kort aangegeven wat er in het managementsysteem van het bedrijf moet zijn geregeld om te voldoen aan de ISO 14001:2015-norm.

2 ISO 14001 in relatie tot HLS en andere managementsystemen

ISO 14001:2015 heeft een hoofdstuk- en paragraafindeling die is gebaseerd op de zogenaamde ISO High Level Structure (HLS). Door ISO is bepaald dat alle normen voor managementsystemen op basis van de HLS worden opgebouwd en de basistekst met eisen voor een managementsysteem uit de HLS gebruiken.

De ISO 9001:2015 is ook op de HLS gebaseerd. De HLS-basistekst voor een managementsysteem is dus in zowel de ISO 14001:2015 als de ISO 9001:2015 terug te vinden. Dit geldt ook voor de ISO 45001-norm, het managementsysteem voor Gezond en Veilig Werken (G&VW). Deze norm gaat de OHSAS 18001 vervangen.

In de verschillende managementsysteemnormen wordt de HLS-basistekst aangevuld met eisen die voor het betreffende onderwerp van belang zijn. Grofweg bestaat circa de helft van de ISO 14001:2015 uit HLS-tekst en de andere helft uit normspecifieke tekst.

Door de gelijke indeling en de gelijke basistekst voor organisaties wordt het makkelijker om de managementsystemen te integreren.

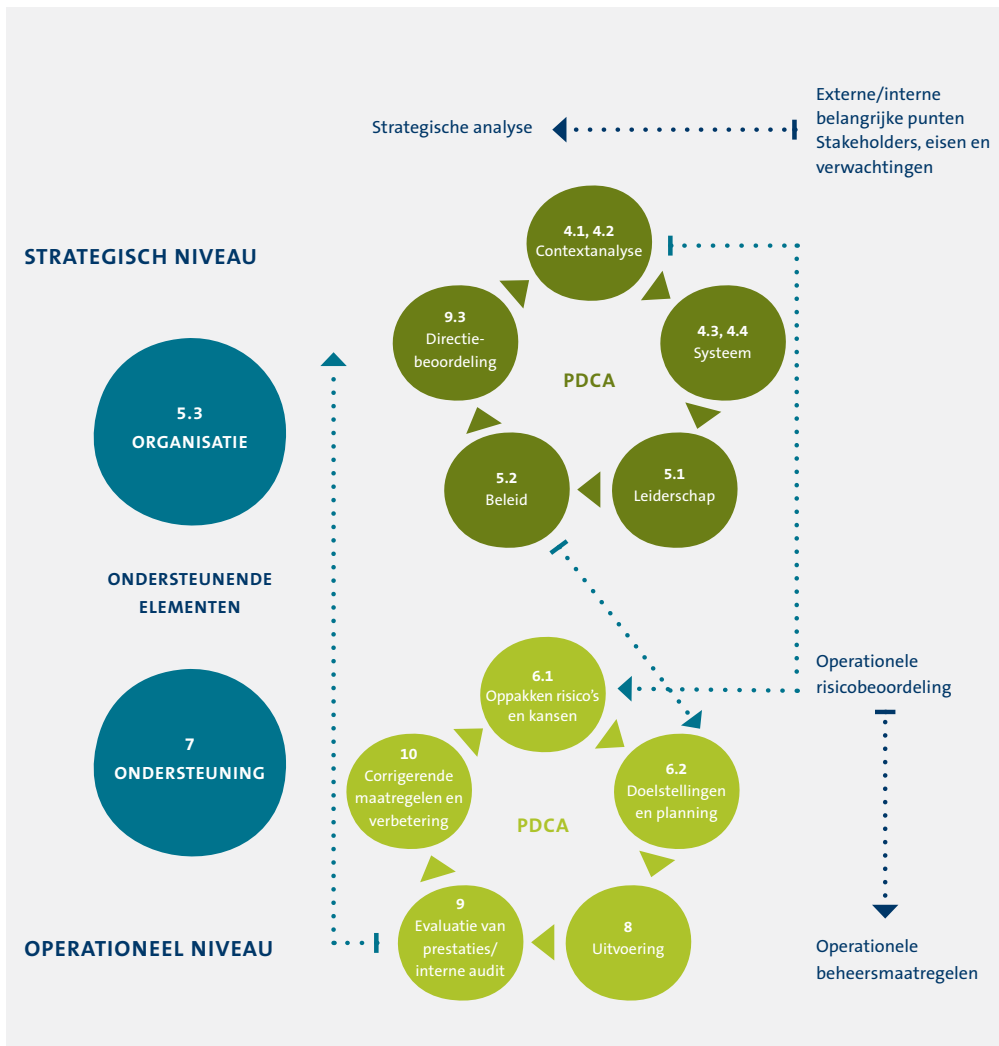
TIP!

Het managementsysteem moet aan alle eisen van de norm voldoen. Het is handig om in een referentietabel aan te geven waar in het managementsysteem de verschillende eisen van de norm zijn geborgd.

In de volgende figuur is de samenhang van de verschillende onderdelen van de ISO 14001:2015 weergegeven. Indien milieu vervangen wordt door kwaliteit, gelden de figuren voor een belangrijk deel ook voor de ISO 9001.

In figuur 1 wordt duidelijk gemaakt dat alle managementsystemen op basis van de HLS een verbetercyclus op zowel strategisch als operationeel niveau bevatten. De analyse van context en belanghebbenden is een belangrijke input voor de verbetercyclus op strategisch niveau. De strategische verbetercyclus maakt het beter mogelijk om de managementsystemen te gebruiken als basis voor het duurzaamheidsbeleid (op basis van bijvoorbeeld ISO 26000).

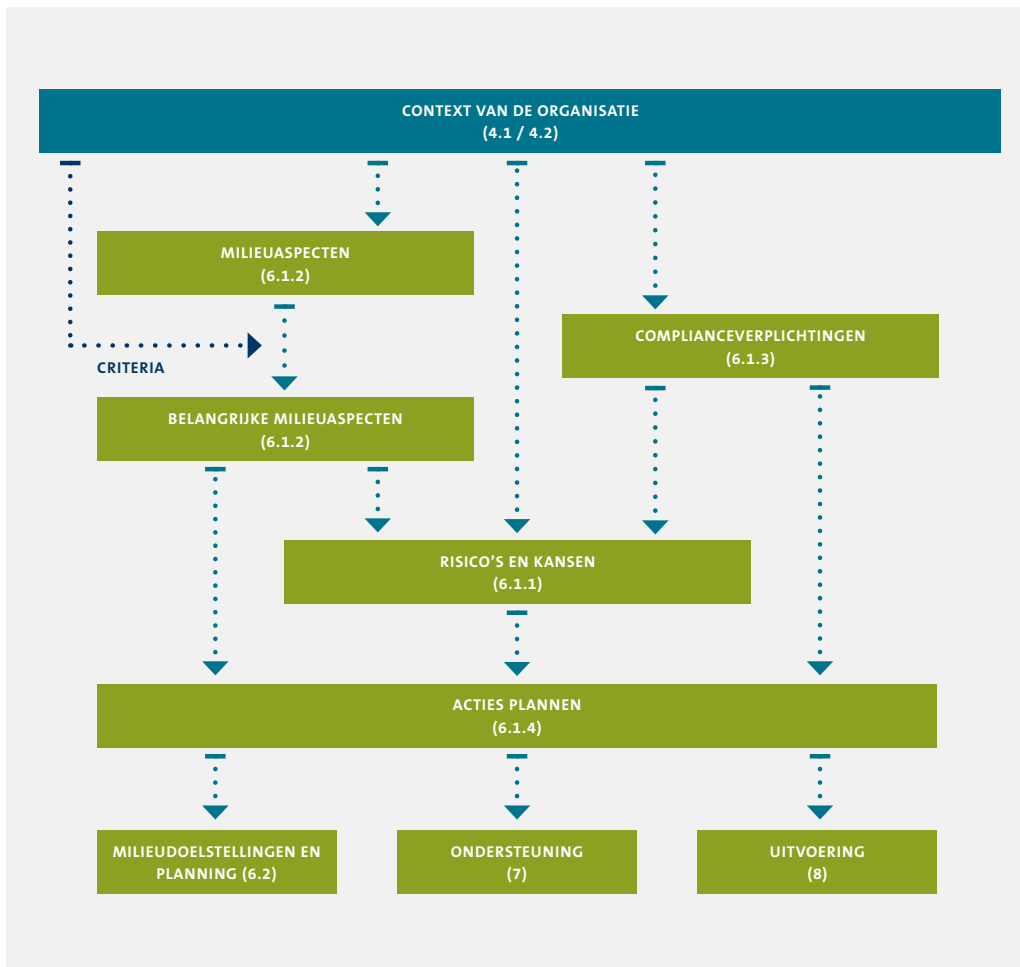
FIGUUR 1: PDCA-CYCLUS OP STRATEGISCH EN OPERATIONEEL NIVEAU (BRON: NEN)

Bijzonderheden in opzet ISO 14001

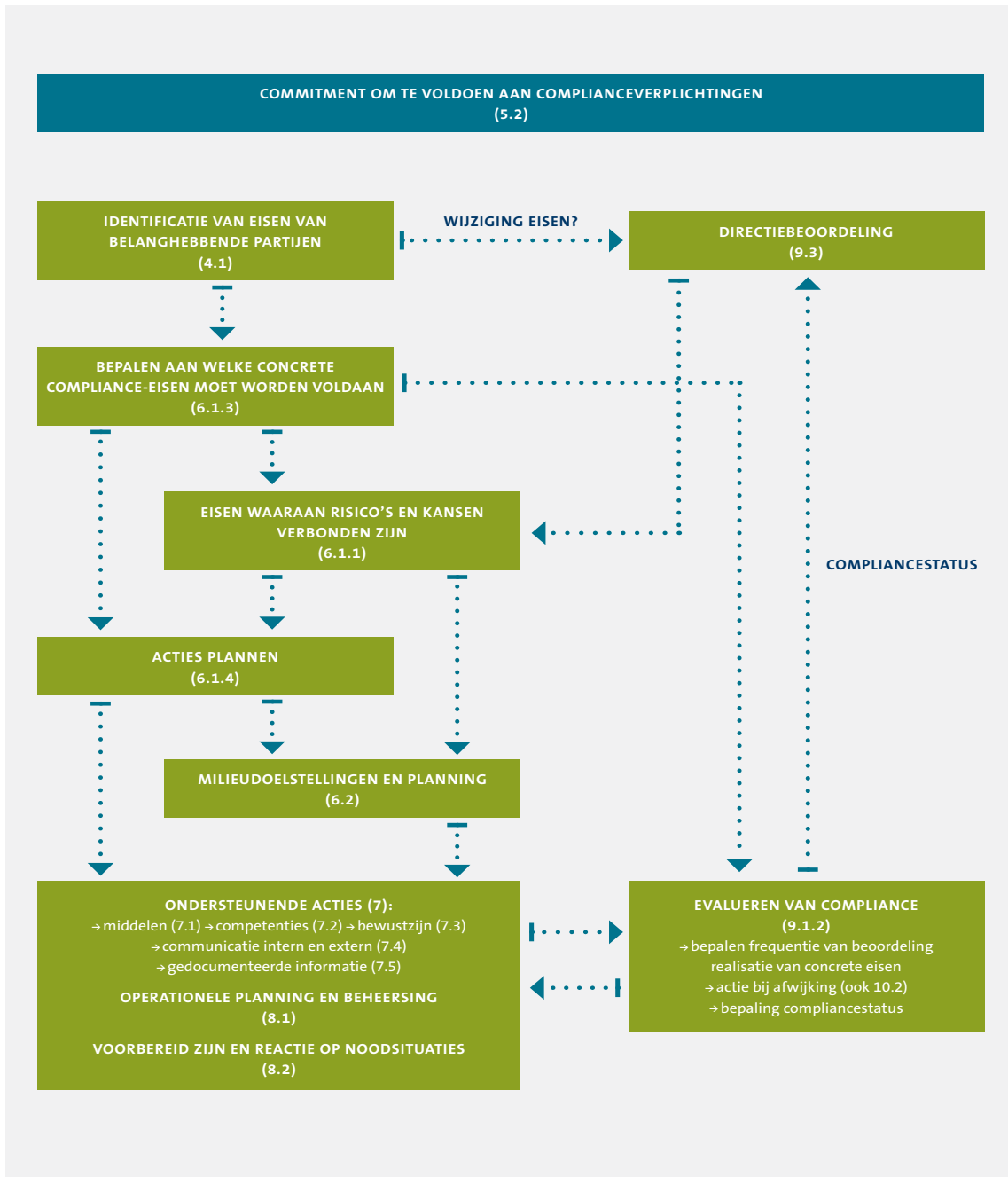
In de HLS zijn de begrippen 'risico's en kansen' geïntroduceerd. Figuur 2 maakt duidelijk hoe de risico's en kansen samenhangen met de uitkomsten van de contextanalyse en de (belangrijke) milieuaspecten en complianceverplichtingen.

FIGUUR 2: RISICO'S EN KANSEN

Het voldoen aan complianceverplichtingen (waaronder ook de wettelijke en andere eisen vallen) is een belangrijke doelstelling van het milieumanagementsysteem. Figuur 3 laat de samenhang zien tussen alle voor het compliancemanagement belangrijke onderdelen uit ISO 14001:2015.

FIGUUR 3: SAMENHANG NORMONDERDELEN RELEVANT VOOR COMPLIANCEMANAGEMENT

3 Aandachtspunten ISO 14001:2015

In de volgende tabel is een aantal aandachtspunten weergegeven voor de invoering van ISO 14001.

Vermeld staat of dit aandachtspunt uit de HLS voortkomt of niet. Dit is relevant in het geval verschillende managementsystemen worden gecombineerd, ingeval het aandachtspunt uit de HLS voortkomt is dit ook aan de orde bij andere, eventueel al geïmplementeerde managementsystemen zoals ISO 9001 (Kwaliteitsmanagement) en/of ISO 45001 (managementsysteem voor Gezond en Veilig Werken). Het kan dan een overweging zijn om de implementatie voor de verschillende managementsystemen te combineren.

In de kolom 'HLS' is aangegeven of het betreffende verschil voorkomt uit de HLS die voor alle ISO-managementsystemen van toepassing is.

NORM PAR.	AANDACHTSPUNT ISO 14001:2015	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
1 Algemeen	Er worden geen (schriftelijke) procedures gevraagd.	Ja	In de norm wordt vaak de term 'processen' gebruikt. Deze moeten worden 'ingericht, geïmplementeerd en onderhouden'. Daarnaast worden vaak 'documenten' of 'registraties' vereist om de aanwezigheid en werking van onderdelen van het systeem en van het juist, beheerst en volgens planning verlopen van de processen aantoonbaar te maken. Een organisatie kan ervoor kiezen om de processen geheel of gedeeltelijk vast te leggen, dit kan een aantal voordelen hebben: - de overdracht van taken van de ene naar de andere medewerkers wordt gemakkelijker; - voor taken die niet zo vaak worden uitgevoerd is het makkelijk om terug te vinden hoe deze moeten worden uitgevoerd; - bij certificatie is het eenvoudiger om aan te tonen dat de processen er zijn en deze worden uitgevoerd zoals beschreven. De certificatie-instelling zal dan minder tijd nodig hebben. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de documentatievereisten.
2 Algemeen	De norm richt zich op het ontwikkelen en uitvoeren van milieubeleid op zowel 'strategisch' als 'operationeel' niveau.	Ja	Op basis van de HLS is het noodzakelijk om risico's en kansen ten aanzien van het milieu te betrekken in het strategisch beleid van de organisatie en andersom ervoor te zorgen dat het milieubeleid spoort met het strategisch beleid. Dit komt voort uit de eisen in bijvoorbeeld 4.1, 4.2, 5.1, 6. Zie ook het voorbeeld in bijlage 1.
4.1	Inzicht in de organisatie en haar context (in- en extern).	Ja	Het gaat om het krijgen van inzicht in de belangrijke punten of ontwikkelingen die zowel binnen als buiten de organisatie spelen en die relevant (kunnen) zijn voor het behalen van de met het MMS beoogde resultaten. De punten of ontwikkelingen worden relevant wanneer er op de korte of langere termijn voor het milieu en/of de organisatie relevante risico's of kansen aan verbonden zijn. Doelstelling van de nieuwe norm is om het milieu- en duurzaamheidsbeleid te laten aansluiten bij de strategie van de organisatie (zie ook 5.1 leiderschap). Het verkregen inzicht kan betrekking hebben op een grote diversiteit aan punten. Zie het voorbeeld in bijlage 1 en Infoblad Contextanalyse .

NORM PAR.	AANDACHTSPUNT ISO 14001:2015	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
4.2	Inzicht in de behoeften en verwachtingen van belanghebbenden.	Ja	Deze eis sluit aan bij het idee dat het milieumanagementsysteem (MMS) gebruikt moet kunnen worden om het milieudeel van duurzaam ondernemen (op basis van bijvoorbeeld ISO 26000) in te vullen. Belanghebbenden zijn er zowel binnen als buiten de organisatie. Zie het voorbeeld in bijlage 1 en Infoblad Contextanalyse .
4.3	<ul style="list-style-type: none"> - Eisen worden gesteld aan de beschrijving van het toepassingsgebied (scope). - Alle activiteiten binnen de scope moeten worden meegenomen. - De beschrijving moet beschikbaar zijn voor belanghebbende partijen. 	Ja/ Nee	<p>Op basis van de HLS dienen in het toepassingsgebied ook de grenzen en toepasbaarheid van het MMS te worden vastgelegd.</p> <p>In de ISO 14001 zijn ten opzichte van de HLS een aantal punten toegevoegd die moeten worden overwogen (bijv. organisatorische functies en fysieke grenzen). Het is daarom van belang ook andere relevante 'grenzen' aan te geven om duidelijk te maken wat wel of juist niet onder het certificaat valt. Denk daarbij aan fysieke grenzen, juridische grenzen, inschrijving bij Kamer van Koophandel.</p> <p>Aandachtspunt is dat de beschrijving van het toepassingsgebied moet aansluiten op de benadering van milieuaspecten vanuit het levenscyclusperspectief (zie paragraaf 8.1 van de norm). Wat hoort nog wel tot het systeem en wat niet. Uitbestede processen worden wel tot de te beheersen processen gerekend. De organisatie zal in het toepassingsgebied moeten vaststellen hoe ver haar invloed reikt. Zie het voorbeeld in bijlage 1 en Informatieblad Toepassingsgebied.</p>
5.1	<p>Nadruk op leiderschap/rol directie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Directie moet verantwoordelijkheid nemen. - Relatie strategie / business processen. 	Ja Nee Ja	<p>ISO 14001:2015 is de betrokkenheid van de directie bij het milieumanagementsysteem expliciet gemaakt in een negental punten. Daarbij staat bovenaan dat de directie ook 'verantwoordelijkheid moet nemen' voor de effectiviteit van het MMS (aanvulling in ISO 14001 op de HLS-tekst). ISO 14001:2015 vereist een (pro-) actieve rol van de directie. Dat betekent onder andere initiatieven nemen om de milieuprestaties en/of het MMS te verbeteren. In dat licht is het bijvoorbeeld van belang dat de directie bekend is met de belangrijke risico's en kansen op milieugebied, de verwachtingen van belanghebbenden en de compliancestatus.</p> <p>De directie is op basis van de HLS verantwoordelijk voor de afstemming van het milieubeleid en de strategie van de organisatie. Dit betekent enerzijds dat uitgangspunten uit de strategie van de organisatie die relevant zijn voor het milieubeleid ook in het milieubeleid terug te vinden zijn en andersom belangrijke risico's en kansen uit het milieubeleid ook terug te vinden zijn in de strategie van de organisatie. Een totale integratie is natuurlijk ook mogelijk.</p>
5.2	Milieubeleid: aandachtspunt is punt c): een verbintenis omvat tot bescherming van het milieu, waaronder preventie van milieuvervuiling.	Nee	<p>Toegevoegd in ISO 14001 t.o.v. HLS is het begrip 'bescherming van het milieu', het begrip 'preventie van milieuvervuiling' is daar onderdeel van. In bijlage 1 zijn voorbeelden gegeven voor het verschil tussen beide.</p> <p>Het beleid dient specifiek te zijn en ook verbintenissen te bevatten die aansluiten bij de context van de organisatie.</p> <p>Ook ligt hier een relatie met het levenscyclusperspectief en het beschreven toepassingsgebied.</p>
5.3	Rollen en verantwoordelijkheden: er wordt geen 'directievertegenwoordiger' als persoon aangewezen.	Ja	Zoals ook onder normparagraaf 5.1 aangegeven is, wordt in de ISO 14001:2015 veel nadruk gelegd op het belang van leiderschap. De directie kan taken delegeren maar niet de verantwoordelijkheid. ISO 14001:2015 vraagt om een persoonlijke betrokkenheid van de directie bij het milieumanagementsysteem.

NORM PAR.	AANDACHTSPUNT ISO 14001:2015	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
6.1	'Risico's' en 'kansen'.	Ja	<p>De HLS gaat uit van risico's en kansen (zie figuur 2 in hoofdstuk 2 van dit informatieblad). In de ISO 14001 zijn t.o.v. de HLS de identificatie van belangrijke milieuaspecten' (6.1.2) en de complianceverplichtingen (6.1.3) toegevoegd.</p> <p>Belangrijk is daarbij dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niet alle belangrijke milieuaspecten of complianceverplichtingen een risico (of kans) hoeven te zijn. Dit betekent dat duidelijk moet worden gemaakt welke belangrijke milieuaspecten een risico of kans zijn. Dit is een extra stap die bijvoorbeeld met een risicoanalyse kan worden ingevuld; - de verschillende risico's en kansen (volgend uit belangrijke milieuaspecten, complianceverplichtingen en contextanalyse) bij elkaar worden gebracht om vervolgens prioriteiten te stellen waarbij ook andere risico's en kansen en financiële mogelijkheden in overweging worden genomen. Uiteindelijk gaat het erom dat de in normparagraaf 10.1 opgenomen verbetermogelijkheden worden vastgesteld; - de meer strategische risico's en kansen die volgen uit de context van de organisatie (normparagrafen 4.1 en 4.2) in beeld moeten worden gebracht. Wanneer keuzes worden gemaakt spelen uiteraard ook andere dan milieuoverwegingen een rol. Meer informatie over milieuaspecten en de relatie met risico's en kansen in het Informatieblad milieuaspecten.
6.1.1	<p>Aandacht voor risico's en kansen gerelateerd aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - effect van het milieu op de organisatie; - potentiële noodsituaties. 	Nee	<p>Aandachtspunt is dat het niet alleen gaat om de milieuaspecten en de invloed die de organisatie op het milieu heeft. Vanuit de contextanalyse kunnen er ook onderwerpen naar voren komen waaruit blijkt dat ontwikkelingen op het terrein van het milieu invloed op de doelstellingen van de organisatie kunnen hebben. Zie het voorbeeld in bijlage 1.</p>
6.1.2	<ul style="list-style-type: none"> - Milieuaspecten benaderen vanuit 'levenscyclusperspectief'. - Noodsituaties als milieuaspect meenemen. - Vastleggen van de criteria op basis waarvan de belangrijkheid wordt bepaald. 	Nee	<p>ISO 14001:2015 vereist dat de identificatie van de milieuaspecten wordt gedaan vanuit het levenscyclusperspectief. Dat betekent dat de organisatie bekend moet zijn met de belangrijke milieuaspecten zowel bij toeleveranciers als in de fase van gebruik/afganging van de producten en diensten. Vervolgens moet worden bepaald of ook invloed op de milieuaspecten kan worden uitgeoefend. Zie het voorbeeld in bijlage 1 en het Informatieblad Circulaire economie.</p> <p>ISO 14001:2015 vereist dat de milieuaspecten als gevolg van mogelijke noodsituaties bij de identificatie van de milieuaspecten mee worden genomen.</p>
6.1.3	Complianceverplichtingen	Nee	<p>Ten opzichte van de HLS is toegevoegd dat de organisatie inzicht heeft in de eisen die volgen uit zowel wettelijke als andere verplichtingen. Zie hiervoor het Informatieblad Naleving wet- en regelgeving.</p>
6.1.4	<p>Planning van acties: expliciet moet worden gemaakt wat het vervolg is van de geïdentificeerde risico's en kansen, belangrijke milieuaspecten en complianceverplichtingen.</p>	Ja	<p>De essentie is dat duidelijk wordt gemaakt op welke manier de risico's, kansen, belangrijke milieuaspecten en complianceverplichtingen die volgen uit 6.1.1, 6.1.2 en 6.1.3 een vervolg krijgen in het managementsysteem. Het vervolg kan zijn dat beheersmaatregelen worden genomen die terugkomen in de uitvoering (8), het kan ook zijn dat er (verbeter)doelstellingen worden geformuleerd en deze terugkomen in 6.2. Aan de doelstellingen is het 'milieuprogramma' gekoppeld (6.2.2). Zie figuur 2 en 3 in hoofdstuk 3 en het voorbeeld in bijlage 1.</p>
6.2	<p>Milieudoelstellingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aangeven hoe doelstellingen worden geëvalueerd (inclusief indicatoren). - Integratie met andere bedrijfsprocessen overwegen. 	Nee	<p>Aan de normparagraaf doelstellingen is t.o.v. de HLS toegevoegd dat indicatoren moeten worden vastgesteld om de voortgang te kunnen beoordelen. Ook dient overwogen te worden hoe de acties om de doelstellingen te realiseren kunnen worden geïntegreerd in andere bedrijfsprocessen.</p>

NORM PAR.	AANDACHTSPUNT ISO 14001:2015	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
7.2	Vaststellen van benodigde competenties.	Ja	Op basis van de HLS is vereist dat eerst de benodigde competenties worden vastgelegd. Ook de benodigde trainingen moeten worden bepaald. Samen met opleiding en ervaring kunnen de trainingen zorgen voor de benodigde competenties.
7.4	- Een proces voor interne- en externe communicatie moet worden geïmplementeerd. - Inhoud van communicatie moet consistent en betrouwbaar zijn.	Ja Nee	Op basis van de HLS is vereist dat de organisatie in- en extern communiceert wanneer dit relevant is voor het milieumanagementsysteem. Communicatie bevat zowel het 'ontvangen' als 'zenden' van informatie. De relevantie van communicatie hangt onder meer samen met de belangrijke milieuaspecten, complianceverplichtingen en de behoeften van belanghebbende partijen (zie Annex A.7.4 van de norm). Verplichtingen tot externe communicatie met leveranciers en afnemers kunnen ook uit normparagraaf 8.1 volgen. Op basis van de HLS dient te worden uitgewerkt 'waarover', 'aan wie', 'wanneer' en 'hoe' wordt gecommuniceerd. In de ISO 14001:2015 is toegevoegd dat de organisatie ervoor moet zorgen dat de gecommuniceerde informatie betrouwbaar is en overeenkomt met de informatie die voortkomt uit het milieumanagementsysteem. In Annex A.7.4 worden aanwijzingen gegeven met betrekking tot de kwaliteit en betrouwbaarheid van de communicatie.
7.5.3	Beveiliging van gedocumenteerde informatie (7.5.3 b).	Ja	Geregeld moet worden welke gedocumenteerde informatie voor wie beschikbaar is. Op welke wijze wordt geborgd dat informatie niet toegankelijk is voor onbevoegden.
8.1	Operationele planning en beheersing: - Beheersing van geplande en ongeplande veranderingen (MoC). - Beheersing of beïnvloeding van uitbestede processen. - Vanuit de levenscyclusbenadering moet er aandacht zijn voor beheersing in alle stadia van de levenscyclus. - Overwegen informatie te verschaffen over belangrijke milieuaspecten tijdens fases van levering, gebruik en afdanking.	Ja/ Nee	- Op basis van de HLS is het verplicht om geplande wijzigingen te beheersen en ongeplande wijzigingen te beoordelen en acties te ondernemen. In Annex A.1 van ISO 14001:2015 wordt expliciet ingegaan op het belang van Management of Change (MoC). - In ISO 14001:2015 zijn aan de HLS eisen toegevoegd ten aanzien van de relatie met inkoop en externe leveranciers (inclusief aannemers). Er moet communicatie zijn met leveranciers en de organisatie moet de mate van beheersing of beïnvloeding definiëren. - Ten opzichte van de HLS is ook toegevoegd dat een organisatie er voor dient te zorgen dat de milieueisen tijdens de ontwerp- en ontwikkelingsactiviteiten worden meegenomen, waarbij de verschillende fases in de levenscyclus worden overwogen.
8.2	Vorbereid zijn en reageren op noodsituaties.	Nee	Dit onderwerp is toegevoegd ten opzichte van de HLS en betreft ook het verschaffen van informatie en eventueel training aan relevante belanghebbende partijen.
9.1.1	- Methoden voor monitoren, meten, analyse en evaluatie moeten worden vastgesteld om te zorgen voor valide resultaten. - Criteria en indicatoren moeten worden vastgesteld om de milieuprestaties te evalueren.	Ja Nee	- In ISO 14001:2015 is de kwaliteit van de informatie een belangrijk aandachtspunt. Op basis van de HLS dient de monitoring valide resultaten op te leveren en dienen methoden te worden vastgesteld. In Annex A.9.1.1 van ISO 14001:2015 is dit ingevuld als betrouwbare, reproduceerbare en traceerbare resultaten. Dit sluit ook aan op de eis in normparagraaf 7.4.1 om betrouwbare informatie te communiceren. - In ISO 14001:2015 is aan de HLS toegevoegd dat 'criteria' en 'indicatoren' moeten worden vastgesteld.

NORM PAR.	AANDACHTSPUNT ISO	HLS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
	14001:2015		
9.1.2	De organisatie dient kennis en begrip te hebben over de status van compliance.	Nee	De term 'compliancestatus' is toegevoegd aan ISO 14001 t.o.v. HLS. Dit wordt beschouwd als de aanwezigheid van een totaaloverzicht van de stand van zaken met betrekking tot de compliance met wettelijke en andere eisen. Op basis van ISO 14001:2015 dient de organisatie een actueel zicht te hebben op de compliance. Wanneer de beoordeling en de afhandeling van afwijkingen worden gedelegeerd naar bijvoorbeeld afdelingen dient ervoor gezorgd te worden dat het resultaat wordt teruggekoppeld en er een totaaloverzicht wordt opgebouwd.
9.3	- Voor de directiebeoordeling is in plaats van de input vastgelegd welke onderwerpen moeten worden overwogen. Aanvullend t.o.v. de HLS zijn de veranderingen in de behoeften en verwachtingen van belanghebbende partijen; risico's en kansen; de adequaatheid van middelen. - Bij de output zijn te nemen beslissingen verder gespecificeerd.	Ja Nee	In de directiebeoordeling komt een aantal punten uit de HLS samen. De norm vraagt (op basis van normparagraaf 5.1) om een grotere betrokkenheid van de directie. In de eisen ligt de nadruk op de 'output' van de directiebeoordeling. De norm geeft onderwerpen die door de directie moeten worden overwogen. Bij certificatie zal duidelijk moeten zijn dat de directie daarbij ook daadwerkelijk betrokken is. In de directiebeoordeling wordt een relatie gelegd met de contextanalyse (4.1 en 4.2), veranderingen dienen namelijk te worden vastgesteld. Op basis van de HLS dient de adequaatheid van de beschikbare middelen te worden beoordeeld. Nadruk wordt gelegd op beslissingen die de directie dient te nemen, deze zijn gespecificeerd. Onderwerpen waarover een besluit moet worden genomen zijn bijvoorbeeld de acties noodzakelijk wanneer doelstellingen niet zijn gehaald; mogelijkheden tot integratie met andere bedrijfsprocessen en de gevolgen voor de strategische richting van de organisatie.
10	De organisatie dient mogelijkheden tot verbetering vast te stellen en te selecteren en noodzakelijke acties te implementeren om milieuprestaties te verhogen.	Nee	In de HLS krijgt het onderwerp 'verbetering' meer nadruk. Er is daarom een apart hoofdstuk aan gewijd. In ISO 14001:2015 is daar nog de paragraaf 10.1 aan toegevoegd. Een organisatie dient de mogelijkheden tot verbeteringen te bepalen. Dit kunnen zowel verbeteringen die op korte- als langere termijn mogelijk zijn. Op de langere termijn kan het gaan om bijvoorbeeld de aanpassing van productietechnologie en producten/diensten. Zie ook Annex A.10.1 voor een toelichting.

4 Belangrijkste verschillen tussen ISO 14001 en ISO 9001

TITEL NORMELEMENT	ISO 14001	ISO 9001
4.3 Toepassingsgebied	De mate van invloed die de organisatie kan uitoefenen in het kader van het levenscyclusperspectief (zie Annex A.4.3 van de norm).	Deze eis is geen onderdeel van ISO 9001.
4.4 Managementsysteem	De eisen aan het kwaliteitssysteem en de processen ervan zijn uitgebreider dan de eisen die gesteld worden in ISO 14001.	In 9001 zijn specifieke eisen opgenomen aan procesmanagement: vereiste input en verwachte output en procesinteracties vaststellen, risico's en kansen vaststellen en beheersen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden vaststellen zodat processen beoogd resultaat opleveren, prestaties aan de hand van analyse en evaluatie beoordelen.
5.1 (5.1.1. in 9001) Leiderschap en betrokkenheid	In de ISO 14001-norm is geen eis vastgelegd met betrekking tot procesbenadering en risico gebaseerd denken.	De directie moet leiderschap en betrokkenheid tonen door het gebruik van de procesbenadering en het risico gebaseerd denken te bevorderen.
5.1.2 (9001) Klantgerichtheid	Geen eisen in ISO 14001 m.b.t. klanten.	Klantgerichtheid is een apart uitgewerkte eis in ISO 9001.
5.2 Beleid	Ten opzichte van de HLS-tekst, zijn er in de ISO 14001 diverse eisen toegevoegd waaraan het milieubeleid moet voldoen.	
5.3 Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen de organisatie	In 14001 geen eisen m.b.t. output van processen of klantgerichtheid. Wel wordt aangegeven dat de milieuprestaties aan de directie worden gerapporteerd.	De directie moet verantwoordelijkheid en bevoegdheid toekennen m.b.t. het bewerkstelligen dat de processen hun beoogde output leveren en dat de klantgerichtheid van de gehele organisatie wordt bevorderd.
6.1 Planning	Acties plannen om de belangrijke milieu-aspecten, complianceverplichtingen en risico's en kansen op te pakken.	Acties plannen om de risico's en kansen op te pakken.
6.1.3 Complianceverplichtingen	Diverse eisen m.b.t. de complianceverplichtingen voor de organisatie. Dit betreft zowel wettelijke als andere verplichtingen en kunnen betrekking hebben op zowel het proces als het product.	De complianceverplichtingen van ISO 9001 zijn verwerkt in de normparagrafen 4.2, 8.2.2 en 8.2.3 en hebben betrekking op product en dienst en bevatten zowel wettelijke als andere eisen.

TITEL NORMELEMENT	ISO 14001	ISO 9001
6.2.1 Doelstellingen		Toegevoegd aan de HLS-tekst is de eis dat bij doelstellingen rekening moet worden gehouden met van toepassing zijnde eisen en relevant zijn voor het voldoen aan eisen van producten en diensten en voor het verhogen van de klanttevredenheid.
6.3 Planning van wijzigingen	In ISO 14001 is beheersing van wijzigingen o.a. vastgelegd in paragraaf 8.1. In annex A van de norm, onderdeel A.1 wordt aandacht besteed aan Management of Change (MoC) waarin aangegeven is in welke normelementen er eisen t.a.v. wijzigingen worden gesteld.	Wijzigingen moeten op geplande wijze worden uitgevoerd. Het normelement geeft aan waar over nagedacht moet worden bij wijzigingen.
7 Middelen	De organisatie moet middelen vaststellen en beschikbaar stellen die nodig zijn voor het inrichten, implementeren, onderhouden en continu verbeteren van het milieumanagementsysteem.	Deze eis is in de ISO 9001 in een aantal eisen onderverdeeld waarbij hieronder twee van de zes eisen zijn aangegeven.
7.1.5 Middelen voor monitoring en meten	Geen specifieke eisen aan meetmiddelen en metingen vastgelegd.	Diverse eisen vastgelegd m.b.t de eisen aan meetmiddelen en metingen.
7.1.6 Kennis	Is in ISO 14001 vastgelegd in normparagraaf 7.2 Competentie.	Het gaat niet alleen om kennis op het niveau van mensen en vakdeskundigheid, maar betreft ook kennis over processen, (data)systemen, routines, samenwerking, gebruik van instrumenten, veiligheid. Benodigde kennis moet worden vastgesteld.
7.2 Competentie	De organisatie moet de benodigde competentie vaststellen van de perso(o)n(en) die onder haar gezag werkzaamheden verricht(en) die de milieuprestaties van de organisatie en haar vermogen om aan haar compliance-verplichtingen te voldoen beïnvloeden.	De organisatie moet de benodigde competentie vaststellen van de perso(o)n(en) die onder haar gezag werkzaamheden verricht(en) die de prestaties en doeltreffendheid van het kwaliteitsmanagementsysteem beïnvloeden.
7.3 Bewustzijn	De organisatie moet bewerkstelligen dat personen die werkzaamheden verrichten onder gezag van de organisatie, zich bewust zijn van: b) belangrijke milieuaspecten en de hieraan gerelateerde feitelijke of mogelijke milieueffecten die samenhangen met hun werkzaamheden;	De organisatie moet bewerkstelligen dat personen die werkzaamheden verrichten onder gezag van de organisatie, zich bewust zijn van: b) relevante kwaliteitsdoelstellingen;
8.1 Operationele planning	Processen moeten vastgesteld, geïmplementeerd, beheerst en onderhouden worden. Vanuit de levenscyclusbenadering moet er aandacht zijn voor beheersing in alle stadia van de levenscyclus. De organisatie moet overwegen informatie te verschaffen over belangrijke milieuaspecten tijdens fases van levering, gebruik en afdanking.	Processen moeten vastgesteld, geïmplementeerd, beheerst en onderhouden worden. Hierbij worden zowel eisen gesteld aan processen als aan producten en diensten.

TITEL NORMELEMENT	ISO 14001	ISO 9001
8.2	Vorbereid zijn en reageren op noodsituaties. Mogelijke noodsituaties zijn bekend om nadelige milieueffecten te voorkomen of tegen te gaan.	Eisen voor producten en diensten. In verschillende normelementen worden eisen gesteld aan: - communicatie met de klant; - vaststellen van eisen voor producten en diensten; - beoordeling van de eisen voor producten en diensten; - wijzigingen in eisen voor producten en diensten.
8.3 t/m 8.7 Eisen aan producten en diensten	Geen eisen in ISO 14001.	In diverse normelementen worden eisen gesteld aan - het ontwerpen en ontwikkelen van producten en diensten. Beheersen van extern geleverde processen, producten en diensten - productie en levering van diensten; - vrijgave van producten en diensten; - beheersing van afwijkende outputs.
9.1 Monitoren, meten, analyseren en evalueren	Onderdeel is het monitoren van de compliance. Daarnaast moeten de criteria op basis waarvan de organisatie haar milieuprestaties gaat evalueren en de daarvoor geschikte indicatoren vastgesteld worden.	Eisen worden gesteld aan het meten van de klanttevredenheid. De eisen voor analyse en evaluatie van monitoring en meting zijn uitgebreider dan in ISO 14001.
9.2 Interne audits	Geen verschillen met ISO 9001.	Geen verschillen met ISO 14001.
9.3 Directiebeoordeling	O.a. beoordelen van wijzigingen in belangrijke milieuaspecten en behoeften en verwachtingen van belanghebbenden, met inbegrip van de complianceverplichtingen.	O.a. beoordelen de klanttevredenheid en feedback van relevante belanghebbenden en de beoordeling van prestaties van processen en het voldoen aan eisen van producten en diensten.
10 Verbeteringen	Geen verschillen met ISO 9001.	Geen verschillen met ISO 14001.

5 ISO 9001 uitbreiden met ISO 14001

Als er al een ISO 9001-managementsysteem voor kwaliteit aanwezig is, dan kan dit systeem relatief eenvoudig omgezet worden naar een gecombineerd managementsysteem voor kwaliteit en milieu. In de tabel in hoofdstuk 4 is aangegeven wat in grote lijnen de verschillen zijn tussen de twee normen.

Voor de uitbreiding van het managementsysteem, kan ook gebruik worden gemaakt van het stappenplan dat SCCM heeft opgesteld voor het opzetten van een managementsysteem. Het stappenplan is te downloaden van de website van [SCCM](#).

In grote lijnen moeten de volgende activiteiten worden uitgevoerd (zie verder het hierboven genoemde stappenplan):

1. Uitbreiden van de huidige context- en stakeholderanalyse.

Bepalen welke milieuonderwerpen relevant zijn voor het beleid en nog niet in de contextanalyse staan. Welke eisen en wensen op gebied van milieu hebben de verschillende stakeholders? Zijn de relevante overheden, bijvoorbeeld als vergunningverlener en/of handhavende partij opgenomen in de stakeholderanalyse?

2. Bepaal op basis van deze context en stakeholderanalyse de risico's en kansen.

Is er voor kwaliteit een risico- en kansanalyse uitgevoerd of een risicomatrix opgesteld? Zo ja, vul deze dan aan met de risico's en kansen die vanuit het milieuperspectief relevant zijn. Indien er geen document is wat aangevuld kan worden, dan kan ook een nieuwe risicoanalyse worden uitgevoerd of risicomatrix worden opgesteld.

Let op: volgens de norm hoeven stappen 1 en 2 niet op schrift te worden uitgewerkt. De norm stelt echter wel dat deze informatie moet worden gemonitord en beoordeeld (volgens 9001) en worden onderhouden (ISO 14001). Een schriftelijke vastlegging helpt hierbij.

3. Vul het huidige beleid aan, bepaal milieudoelstellingen en kansen.

De ISO 14001-norm stelt specifieke eisen aan het milieubeleid. Pas samen met het management het beleid aan tot een gecombineerd kwaliteits- en milieubeleid conform de eisen uit de normen.

4. Inventariseer de milieuaspecten.

Voor ISO 9001 zijn de bedrijfskansen en risico's in kaart gebracht. Naast de risico's en kansen uit de contextanalyse, worden ook de milieuaspecten in kaart gebracht. De milieuaspecten van een organisatie zijn de risico's verbonden aan van de verschillende bedrijfsprocessen en de geleverde producten en/of diensten, deze worden vanuit het levenscyclusperspectief in kaart gebracht. Een toelichting op de inventarisatie is vastgelegd in het [Informatieblad Inventarisatie en evaluatie van milieuaspecten](#).

5. Bepaal hoe de milieuaspecten beheerst (moeten) worden en vul (onderdelen van) het managementsysteem hiermee aan.

Vanuit ISO 9001 beheers je de kwaliteitsaspecten van processen, bij ISO 14001 kijk je naar de milieuaspecten die beheerst moeten worden. Beoordeel welke veranderingen, maatregelen, registraties nodig zijn om de milieuaspecten te beheersen. Hoe kunnen deze geïntegreerd worden met de al bestaande activiteiten voor de kwaliteitsborging? Welke veranderingen zijn noodzakelijk? Welke metingen en registraties zijn nodig voor de procesbeheersing en om verbeteringen mogelijk te maken?

6. Is er een noodplan aanwezig waarin ook milieu-incidenten worden beschreven?

Vanuit ISO 14001 moet de organisatie zijn voorbereid op noodsituaties. Is er voor de organisatie een noodplan aanwezig waarin de relevante scenario's zijn uitgewerkt? Is er een getrainde BHV-organisatie aanwezig en worden de scenario's uit het noodplan ook geoefend?

7. Welke compliance-eisen zijn van toepassing?

Voor milieu zijn andere compliance-eisen van toepassing dan voor kwaliteit. Inventariseer welke compliance-eisen vanuit wet- en regelgeving van toepassing zijn en welke andere compliance-eisen (bijvoorbeeld van klanten, verzekeringseisen, omgeving etc.) van toepassing zijn. In ISO 9001 zijn de milieueisen die aan de producten worden gesteld al meegenomen, vaak zullen de milieueisen aan het productieproces en faciliteiten (zoals energieverbruik) ontbreken. Kan voor de naleving van de compliance-eisen aangesloten worden bij de bestaande systematiek voor kwaliteit of moet er een andere systematiek worden gebruikt? In het [Informatieblad naleving wet- en regelgeving milieu](#) wordt aangegeven hoe het register wettelijke eisen milieu kan worden uitgewerkt.

8. Bepaal welke ondersteunende zaken nog geregeld moeten worden; zijn trainingen nodig, welke interne en externe communicatie is nodig en is er nieuwe gedocumenteerde informatie die moet worden beheerst?

Kijk met een milieubril naar de organisatie en het managementsysteem wat is opgezet en aangevuld. Wat is er nog nodig om het milieumanagementsysteem in de organisatie te implementeren? Welke informatie wil je naar je stakeholders communiceren? Welke acties zijn nodig om de wensen en behoeften van stakeholders in te vullen? Let op: vanuit ISO 14001 moet er bewijs zijn van de gevoerde communicatie.

9. Welke aanvullingen op check-en-act-maatregelen zijn nodig?

Denk hierbij aan de interne audits, andere interne controles, directiebeoordeling en de werkwijze voor het reageren op afwijkingen en het verbeteren. Hoe is de werkwijze voor kwaliteit en op welke manier moet dit aangevuld worden voor milieu? Vul het interne auditprogramma aan voor milieu en controleer met welke onderwerpen de directiebeoordeling moet worden aangevuld.

HOOFDSTUK 6

6 Documentatievereisten

In onderstaande tabel is aangegeven welke informatie/onderdelen van het milieumanagementsysteem volgens de norm gedocumenteerd aanwezig moeten zijn. Bij het opzetten van een milieumanagementsysteem kan onderstaande tabel helpen om te beoordelen of alle noodzakelijke informatie aanwezig is.

In de onderstaande tabel is de kolom 'HLS-eis' opgenomen, wanneer daar 'HLS' staat betekent dit dat de betreffende documentatie-eis in zowel ISO 9001 als ISO 14001 op vergelijkbare manier is opgenomen. Er kan dan eenvoudig een uitbreiding plaatsvinden met de voor het milieumanagementsysteem relevante informatie.

OVERZICHT GEDOCUMENTEERDE INFORMATIE VEREIST IN ISO 14001:2015

NORM PAR.	DOCUMENTATIEVEREISTEN	HLS EIS	TOELICHTING (DAAR WAAR NODIG)
4.3	Toepassingsgebied.	HLS	
5.2	Milieubeleid.	HLS	
6.1.1	Bewijsmateriaal in de omvang nodig om vertrouwen te hebben dat de processen om maatregelen te identificeren om risico's en kansen op te pakken volgens planning worden uitgevoerd.		
6.1.1	Risico's en kansen.		
6.1.2	- Milieuaspecten en daaraan gerelateerde milieueffecten. - Criteria voor het bepalen van belangrijke milieuaspecten. - Belangrijke milieuaspecten.		
6.1.3	Complianceverplichtingen.		De complianceverplichtingen moeten worden gedocumenteerd.
6.2.1	Milieudoelstellingen.	HLS	
7.2	Bewijzen van competenties.	HLS	
7.4.1	Bewijzen van communicatie (passend bij de situatie).		Het gaat hier zowel om interne als externe communicatie. Dit is geen documentatie-eis bij ISO 9001.
8.1	Bewijsmateriaal in de omvang nodig om vertrouwen te hebben dat de processen voor operationele planning en beheersing volgens planning zijn uitgevoerd.	HLS	De uitvoering van procedures moet worden gedocumenteerd.

8.2	Bewijsmateriaal in de omvang nodig om vertrouwen te hebben dat de processen voor het voorbereid zijn en reageren op noodsituaties volgens planning worden uitgevoerd.		
9.1.1	Bewijsmateriaal van de resultaten van het monitoren, meten, analyseren en evalueren.	HLS	
9.1.2	Bewijsmateriaal van de resultaten van de compliance-evaluatie.		Een van de resultaten is het inzicht in de 'status' van de compliance. Het gaat dan om inzicht in het voldoen aan de complianceverplichtingen voor de organisatie als geheel (wat zijn bijvoorbeeld de sterke/zwakke punten daarin).
9.2.2	Bewijsmateriaal van de uitvoering van het auditprogramma en de auditresultaten.	HLS	
9.3	Bewijsmateriaal van de resultaten van de directiebeoordeling.	HLS	Aandachtspunt is dat er nieuwe punten zijn waar tijdens de directiebeoordeling aandacht aan moet worden gegeven.
10.1	Bewijsmateriaal van: - de aard van de afwijkingen en de vervolgens genomen maatregelen; - de resultaten van corrigerende maatregelen.	HLS	

Toelichting ISO 14001:2015 op basis van voorbeeld ‘Keizers Huisdiervoeders’

Op basis van de onderstaande beschrijving van Keizers Huisdiervoeders is in tabel 1 van deze bijlage voor een aantal onderdelen van de ISO 14001-norm een mogelijke uitwerking gegeven.

Bedrijfsbeschrijving Keizers Huisdiervoeders

Keizer Huisdiervoeders BV is een producent van voer voor huisdieren gemaakt van grondstoffen uit dierlijke materialen. Een deel van de tussenproducten wordt doorverkocht aan andere bedrijven.

Keizer Huisdiervoeders BV heeft verschillende aandeelhouders. De aandelen zijn verdeeld over het management (10%), de familie Keizer (30%) en twee externe investeerders die elk 30% hebben.

Bij het bedrijf zijn 110 medewerkers in dienst die werken in de volgende afdelingen:

- directie en ondersteuning (kwaliteit, milieu, P&O, secretariaat)
- inkoop en logistiek
- magazijn
- financiële administratie
- productie
- laboratorium
- verkoop
- technische dienst

Het betreft ongeveer 30 personen op kantoor, 14 in de technische dienst, 6 in het laboratorium, 41 in de productie en 10 personen schoonmaak (deels beperkt aanwezig). In de buitendienst (verkoop en transport grondstoffen) werken 9 personen. Transport van gereed product wordt uitgevoerd door een externe transporteur.

Het managementsysteem is gecombineerd voor ISO 9001, ISO 14001 en HACCP (voedselveiligheid). Daar waar mogelijk zijn procedures en instructies geïntegreerd. Het bedrijf is al vanaf 1995 gecertificeerd voor ISO 9001. ISO 14001 en HACCP zijn later toegevoegd.

De scope is: het ontwikkelen, produceren en verkopen van voeding voor kleine huisdieren.

Bij het bedrijf vinden de volgende productieactiviteiten plaats:

- voorbereiden grondstoffen
- drogen en verdampen
- mengen, persen en verpakken

Belangrijke ondersteunende processen zijn de waterzuivering en de opslag van grondstoffen, hulpstoffen en eindproducten. De waterzuivering is een aparte bv van Keizer Huisdiervoeders, aangezien er ook afvalwater van derden wordt verwerkt.

Gebouw

De oudste delen van het bedrijfspand zijn gebouwd in 1924, de nieuwste delen in 2006. Het bedrijf is gelegen op een klein industrieterrein en bevindt zich aan een kant op ongeveer 300 meter van de dichtstbijzijnde woning en aan de andere kant grenst het aan weilanden. Het pand bestaat uit diverse ruimten waaronder een ontvangstruimte voor grondstoffen, de productieruimte, de afvalwaterzuivering, opslagruimten voor hulpstoffen, halffabricaat en gereed product. Daarnaast is een deel van het pand ingericht als kantoorruimte.

Beschrijving processen

Aanvoer grondstoffen

Grondstoffen (o.a. slachtafval en diverse droge materialen) worden aangevoerd met eigen vrachtwagens van het bedrijf. Grondstoffen worden binnen gelost om overlast voor de omgeving te beperken.

Vorbewerking

Vorbewerken van slachtafval, denk hierbij aan sorteren (het ontdoen van verontreinigingen zoals stukken plastic, metaal e.d.), snijden en breken van aanhangend bot, ontvetten (door middel van verwarmen en wassen) en drogen.

Voor het vorbewerkingsproces wordt door het bedrijf gebruik gemaakt van grondwater. Jaarlijks wordt 540.000 m³ grondwater opgepompt (hiervoor is een vergunning aanwezig). Dit water wordt via de waterzuiveringsinstallatie op het oppervlaktewater geloosd. Voor de lozing is ook een vergunning aanwezig.

Productie huisdiervoeders

Uit de halffabricaten die uit de vorbewerking komen, worden samen met andere ingekochte grondstoffen huisdiervoeders geproduceerd. Dit gebeurt door mengen en kneden. Vervolgens worden de voeders in brokjes gedraaid o.a. door middel van snijden en drogen. Er worden alleen maar droge huisdiervoeders geproduceerd, dus drogen (energieverbruik) is bij de productie het belangrijkste milieuaspect.

Verpakken

De fabriek produceert diverse merken diervoeding (voornamelijk voor honden en katten), zowel een eigen merk voor het hogere marksegment als diverse huismerken voor klanten. Elk merk heeft zijn eigen verpakking in plastic of papieren zakken. De klanten geven aan in welk soort verpakking en formaat zij het product willen hebben en Keizer Huisdiervoeders zorgt ervoor dat de verpakkingen worden geproduceerd en gedrukt in de huisstijl van de klant. Elk product is er in verschillende verpakkingsformaten. Gereed en verpakt product worden vervolgens in dozen ingepakt om geschikt te maken voor verzending naar distributiecentra, waarna ze doorgezonden kunnen worden naar de diverse verkooppunten. De dozen worden op een pallet gestapeld en omwikkeld met krimpfolie om beschadigingen te voorkomen.

Externe transporteurs verzorgen het vervoer van gereed product van Keizer Huisdiervoeders naar de distributiecentra. Gemiddeld vinden er 2 vrachtbewegingen per dag plaats voor de afvoer van gereed product.

Facilitaire processen

Bij het proces komt afvalwater vrij met een te hoge verontreiniging om ongezuiverd te lozen. Op het terrein is daarom een biologische waterzuivering aanwezig. Voor sanitair gebruik wordt grondwater opgepompt. Ten behoeve van drinkwater is er ook een aansluiting op het drinkwaterleidingnet. In het bedrijf is een stoomketel aanwezig voor de productie van stoom, nodig voor het productieproces. Daarnaast is er een persluchtnet met 4 compressoren die in het ketelhuis zijn geplaatst.

Op het bedrijfsterrein zijn twee gebouwen ingericht voor de opslag van gevaarlijke stoffen, één voor de opslag tot 10 ton, de andere voor de grote volumes waar meer dan 10 ton is opgeslagen met o.a. zuren en logen en waar een grote zwavelzuurtank aanwezig is. Beide gebouwen voldoen aan de eisen van de PGS 15.

TABEL 1: VOORBEELD VOOR INVULLING ISO 14001:2015 BIJ KEIZERS HUISDIERVOEDERS

PARAGRAAF ISO 14001:2015	INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS
2 Koppeling met strategisch beleid	<p>Onderdeel van de strategie van Keizers Huisdiervoeders is dat het duurzaam wil ondernemen. Duidelijk moet zijn op welke wijze dit is gekoppeld aan het milieubeleid. In het geval van Keizers Huisdiervoeders zijn belangrijke milieugerelateerde strategische vragen:</p> <ul style="list-style-type: none">- de samenstelling van het productenpakket. Enerzijds vanuit het oogpunt van beschikbaarheid grondstoffen en anderzijds vanuit de wensen uit de markt om duurzame producten te kopen;- efficiëntie van het (deels verouderde) productieproces. De productie vraagt bijvoorbeeld veel energie en water. Moeten er niet andere processen worden overwogen (inclusief de eigen waterzuivering)? Eventueel uitbesteding van delen van het proces;- de lokale situatie. De mogelijkheden op de locatie worden begrensd (o.a. door klachten van omwonenden over bijvoorbeeld stank).
4.1 Inzicht in organisatie en haar context	<p>Keizers Huisdiervoeders heeft op basis van de intentie om duurzaam te ondernemen een brede stakeholderanalyse uitgevoerd waarbij de ISO 26000 is gebruikt om onderwerpen te identificeren die zijn gebruikt. Voor wat betreft milieu zijn uit deze analyse de volgende belangrijke punten naar voren gekomen.</p> <p><u>Intern</u></p> <p>Voorbeelden van 'issues', die vanuit de organisatie zelf komen:</p> <ul style="list-style-type: none">- de belangrijke milieuaspecten (zoals waterverbruik; grondstoffen; energie);- onderwerpen waarover klachten zijn ingediend;- historische issues (bijv. bodemverontreiniging, asbest);- technologische verbetermogelijkheden;- de staat van de installaties (onderhoudssituatie; economisch afgeschreven). <p><u>Extern</u></p> <p>De volgende 'issues' kunnen aan de orde komen op basis van informatie van externe partijen:</p> <ul style="list-style-type: none">- strategische en/of financiële verwachtingen van de aandeelhouders;- planologische ontwikkelingen in de omgeving;- beschikbaarheid en samenstelling grondstoffen;- ontwikkelingen bij concurrenten (welk aanbod);- ontwikkelingen in wet- en regelgeving;- wensen eindafnemers (bv. biologische voeding, dierenwelzijn);- beschikbaarheid water (in verband met onttrekking grondwater);- flora en fauna en natuurbeheer (grens aan weidegebied).

PARAGRAAF	INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS
-----------	-----------------------------------

4.2	De belanghebbende partijen voor Keizers Huisdiervoeding zijn:
Behoeften en verwachtingen van belanghebbende partijen	- aandeelhouders;- medewerkers;- bevoegd gezag (gemeente/milieudienst, waterschap, brandweer);- verzekeraars;- brancheorganisatie;- omwonenden;- lokale (milieu)organisaties;- afnemers (detail- en groothandel);- toeleveranciers;- gebruikers van de diervoeders / consumenten organisaties;- NGO's (dierenbescherming, milieu-/natuurorganisaties).

Voor alle genoemde organisaties is van belang om te overwegen of er relevante belangen zijn.

Per belanghebbende partij zal onderzocht worden welke verwachtingen deze hebben. Dit kan op basis van schriftelijk onderzoek (bijvoorbeeld een internetsearch) maar ook door in contact te treden met de verschillende partijen. De wijze waarop informatie wordt verzameld en partijen rechtstreeks worden betrokken is afhankelijk van de zwaarte van het belang en de directe betrokkenheid.

Er kan bijvoorbeeld bij het uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek in het kader van ISO 9001 meteen naar de behoefte en verwachtingen worden gevraagd van deze belanghebbenden op het terrein van milieu.

-
4.3	Het toepassingsgebied van het milieumanagementsysteem betreft alle activiteiten op de locatie van Keizers Huisdiervoeders BV gelegen aan de Industrieweg 1 te Wameldam. De juridische grens beperkt zich tot de volgende bv's waarvan Keizers Diervoeders eigenaar is: Keizers Productie BV (met daarin alle productie-afdelingen, de supportafdelingen (waaronder facilitair, HSE), Keizers Zuivering BV en de kantooractiviteiten van Keizer Verkoop BV in Nederland. Beide bv's zijn gevestigd op dezelfde locatie. De verkoopkantoren in de Benelux vallen niet onder de scope van het certificaat.

Transport van gereed product wordt uitbesteed. Het transport valt voor zover de invloed reikt, ook onder het milieumanagementsysteem. Dit betekent dat, het beleid van de externe transporteurs wordt beoordeeld, er met de transporteur afspraken worden gemaakt over de uitvoering van het contract met betrekking tot het type vrachtwagen (brandstofverbruik en emissies), vulgraad en opleidingsniveau van de chauffeurs.

Inkoop van grondstoffen horen op dezelfde wijze als transport bij het managementsysteem. Er vindt een strenge selectie plaats van in te kopen producten met betrekking tot de oorsprong en de wijze van transport naar Keizers toe.

-
5.1	De directie is eindverantwoordelijk voor de werking van het milieumanagementsysteem. Om invulling te kunnen geven aan de in 5.1 genoemde punten zet de directie zich actief in en is zodanig betrokken dat het op de hoogte is van de belangrijkste risico's en kansen op het terrein van milieu; de compliancestatus; de visies van belanghebbende partijen en de verschillende onderdelen van het milieumanagementsysteem. De directie heeft regelmatig contact met de projectleiders van de verbeterprojecten, volgt de voortgang en stuurt waar nodig ook tijdig bij. De noodzakelijke middelen worden beschikbaar gesteld.

Door ook regelmatig deel te nemen aan looprondes en interne audits is de directie goed op de hoogte van de operationele stand van zaken en wordt tegelijkertijd het belang van het onderwerp milieu bij de medewerkers ondersteund.

Elk kwartaal besteedt de directie tijdens het wekelijkse overleg aandacht aan de stand van zaken met betrekking tot het behalen van de milieudoelstellingen.

Om de continue verbetering van de milieuprestaties te promoten (par. 5.1) wordt door de directie veel aandacht besteed aan het belang van verbetering en de inbreng van medewerkers daarbij, dit wordt gedaan door bijvoorbeeld:

- in communicatie met de medewerkers (bijv. tijdens personeelsbijeenkomsten en interne nieuwsbrieven) aan te geven wat de risico's en kansen zijn en medewerkers uit te nodigen ideeën in te brengen;
 - medewerkers met ideeën voor verbetering van bijvoorbeeld de productieprocessen daarvoor ook openlijk voor te belonen;
 - in de communicatie aandacht te besteden aan projecten die zijn afgerond en de resultaten hiervan voor het milieu.
-

<p>5.2 Verskil tussen 'bescherming van milieu' en 'voorkomen milieuvuiling'</p>	<p>Bij preventie worden processen 'anders' gedaan om milieuvuiling te voorkomen. Bij 'bescherming' van het milieu wordt iets 'extra' gedaan dat goed is voor het milieu). Keizers Huisdiervoeders heeft bijvoorbeeld de volgende mogelijkheden om het milieu te 'beschermen' (zonder dat de milieuvuiling minder wordt):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Om de biodiversiteit te stimuleren worden aan de huisdiervoeders bepaalde stoffen toegevoegd die via de ontlasting van de dieren bijdragen aan de natuur (bijvoorbeeld zaad voor vogels en bloemen). - Door het ophangen van nestkasten op het bedrijfsterrein wordt de vogelstand gestimuleerd.
<p>6.1 Risiko's en kansen</p>	<p>Het milieuaspectenregister van Keizers Huisdiervoeders gaf een compleet inzicht in de operationele risico's (de belangrijke milieuaspecten) verbonden aan de eigen productieprocessen. Om te kunnen voldoen aan ISO 14001:2015 is dit op een aantal punten aangevuld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milieuaspecten bij toeleveranciers waren gedeeltelijk bekend maar zijn nu systematisch geïdentificeerd en geëvalueerd. - De mogelijkheden om via afnemers invloed op het milieu te hebben (bijvoorbeeld via verpakking) was niet in beeld en is nu opgenomen. - Kansen in de zin van verbeteringen aan het productieproces waren bekend en zijn aangevuld met de mogelijkheden om verbetering in de milieubelasting via leveranciers en afnemers te realiseren. - Keizers Huisdiervoeders beschikte over een noodplan. Het overzicht van de risico's dat daaraan ten grondslag lag is geactualiseerd en nu opgenomen in het overzicht van milieuaspecten. <p>De strategische risico's en kansen had Keizers Huisdiervoeders niet systematisch in beeld en zijn gekoppeld aan het beleidsplan. Onderwerpen zijn bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Risiko's bij de beoogde uitbreiding van de productie dat er onvoldoende grondwater is, de geuroverlast te sterk wordt en de waterzuiveringsinstallatie niet meer in balans is. - Risiko's zijn nieuwe wettelijke eisen ten aanzien van het functioneren van de waterzuivering. - Kansen liggen er in de samenstelling van het productenpakket en de productie van diervriendelijke en/of biologische huisdiervoeders.
<p>6.1.1 Effect van het milieu op het beleid van de organisatie</p>	<p>De volgende verandering in het milieu kan invloed hebben op de continuïteit van Keizers Huisdiervoeders:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een tekort aan grondwater kan tot gevolg hebben dat het productieproces wordt verstoord en/of toekomstige groei niet mogelijk is.
<p>6.1.2 Bepalen milieuaspecten vanuit levenscyclus perspectief</p>	<p>Om vanuit het levenscyclusperspectief milieuaspecten te bepalen heeft Keizers Huisdiervoeders (naast de milieuaspecten rond de eigen productieprocessen) de volgende milieuaspecten vastgesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de productie van dieren waarvan het restafval wordt gebruikt (voeding, gebruik groeimiddelen, dierwelzijn etc.); - de productie van de plantaardige grondstoffen; - transport op verschillende plaatsen in de keten; - de verpakking van gereed product (omvang en recyclebaarheid); - de gevolgen van de ontlasting van de dieren die producten van Keizers Huisdiervoeders eten.
<p>6.1.4 Planning van maatregelen</p>	<p>Om aan te geven wat er met de geïdentificeerde risico's, kansen en complianceverplichtingen wordt gedaan heeft Keizers Huisdiervoeders in het milieuaspectenregister en in het register wet- en regelgeving een kolom toegevoegd waarin kan worden aangegeven of het onderwerp procedureel beheerst wordt (procedure of werkinstructie), organisatorisch beheerst (training, overleg, inwerken, ...), beheersing door supervisie (toezicht, controles, metingen, registraties) of een technische beheersing (technische maatregelen of voorzieningen). Met links in beide registraties kan direct doorgeklikt worden op de betreffende maatregelen.</p>
<p>6.2 Milieudoelstellingen</p>	<p>Nieuw ten opzichte van de oude werkwijze is dat Keizers Huisdiervoeders bij alle doelstellingen indicatoren heeft bepaald waarmee de realisatie kan worden gemonitord. Waar mogelijk zijn de indicatoren zo geformuleerd dat ook op afdelingsniveau de prestaties kunnen worden gevolgd. Zo zijn er indicatoren voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de doelstelling om het energieverbruik met 5% te reduceren. Deze is vertaald in de hoeveelheid energie per kg product op afdelingsniveau; - het reduceren van het waterverbruik op zowel het niveau van de hele organisatie als de afdelingen waar dit van toepassing is. <p>In het MT zijn vaste momenten afgesproken om de voortgang te bespreken en wanneer nodig verbetermaatregelen te formuleren.</p>

PARAGRAAF
ISO 14001:2015

INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS

7.2 Competenties	<p>Keizers Huisdiervoeders had een overzicht van per functie noodzakelijke opleiding/training. Om te voldoen aan ISO 14001:2015 is per functie het volgende vastgelegd:</p> <ul style="list-style-type: none">- taakomschrijving en verantwoordelijkheden;- belangrijkste risico's (gekoppeld aan milieuaspecten en complianceverplichtingen);- benodigde kennis en ervaring (om taken uit te kunnen voeren en om te gaan met de risico's);- mogelijke opleidingen/trainingen om kennis op te doen (eventueel verplichte opleiding)- wijze waarop competenties naast de opleidingen worden geschoold (dit kan door een inwerkprogramma, interne training of voorlichting, toolbox, ...);- frequentieherhaling training / voorlichting (indien noodzakelijk).
7.3 Bewustzijn	<p>Keizers Diervoeders voert de volgende activiteiten uit om ervoor te zorgen dat medewerkers bewust zijn van de milieuaspecten/risico's en complianceverplichtingen:</p> <ul style="list-style-type: none">- Op basis van de voor de functie vereiste competenties is er een basis kennis en bewustzijn.- Door regelmatige terugkoppeling van de monitoringresultaten, resultaten van interne audits en milieuprestaties en toolboxmetingen wordt het bewustzijn 'onderhouden'.- Het beleid is dat personeel elkaar ook direct aanspreekt op eigen gedrag in relatie tot de belangrijke milieuaspecten en verplichtingen.- De directie geeft het belang van het milieubeleid aan door zich in de communicatie uit te spreken over het belang van het realiseren van de milieudoelstellingen. <p>De mate van bewustzijn wordt afgeleid uit een analyse van meldingen van afwijkingen en bijna-afwijkingen, uit de frequentie waarmee het nodig is om elkaar aan te spreken op houding en gedrag, uit resultaten van interne audits en looproutes.</p>
7.4 Communicatie	<p>Keizers Huisdiervoeders heeft een analyse gemaakt van de noodzaak tot communicatie. In het verleden werd er zowel intern als extern gecommuniceerd. Dit verliep meestal min of meer op ad-hocbasis. Om te kunnen voldoen aan de ISO 14001:2015 is de communicatie meer systematisch ingevuld.</p> <p>Er zijn vaste momenten bepaald voor de interne communicatie (via een overzicht van de milieuprestaties en de stand van zaken van verbeterprojecten). Deze worden viermaal per jaar in afdelingsoverleggen besproken.</p> <p>Uit de contextanalyse is naar voren gekomen dat een aantal belanghebbende partijen (in het bijzonder de omwonenden) behoefte hebben aan een regelmatige communicatie (niet alleen wanneer er een probleem is). In ieder geval is er eenmaal er jaar communicatie met omwonenden. Daarnaast wordt, wanneer mogelijke geuroverlast wordt voorzien, vooraf een melding daarvan gemaakt.</p>
8.1 Operationele planning en beheersing	<p>Om te kunnen voldoen aan de eisen van ISO 14001:2015 heeft Keizers Huisdiervoeding de operationele planning en beheersing op twee punten aangepast.</p> <p>Om beter kunnen anticiperen op de geplande en ongeplande wijzigingen is geanalyseerd op welke plaatsen in de organisatie deze aan de orde zijn. Dit bleek bijvoorbeeld aan de orde te zijn bij:</p> <ul style="list-style-type: none">- inkoop van nieuwe stoffen of stoffen waarvan de samenstelling is gewijzigd;- wijzigingen in procesapparatuur, procescondities, procesuitvoering;- wijziging of uitbreiding van gebouwen;- engineeringprojecten;- aanvoer van vervuild water bij zuiveringsinstallatie. <p>In de omschrijving van functies zijn de verantwoordelijkheden voor de MoC-processen vastgelegd. Deze worden geregistreerd.</p> <p>Op basis van de aangepaste register van milieuaspecten is voor een aantal belangrijke milieuaspecten die optreden in de keten afspraken gemaakt. Onder meer zijn er afspraken gemaakt met externe transporteurs. Deze zijn contractueel vastgelegd en de afspraken worden gevolgd op basis van de betreffende transporteurs.</p>

PARAGRAAF
ISO 14001:2015

INVULLING KEIZERS HUISDIERVOEDERS

9.1
Monitoring, meting,
analyse en evaluatie

Anders dan in de oude norm moet de organisatie een continu beeld hebben van het voldoen aan de complianceverplichtingen (compliancestatus). Om dit te realiseren heeft Keizers Huisdiervoeders voor alle complianceverplichtingen een controlefrequentie bepaald. Deze variëren van:

- 1x per 2 maanden (eisen waar snel niet aan wordt voldaan);
- 1x per jaar;
- 1x per 3 jaar (meer 'statische' verplichtingen, zoals gebouwgebonden eisen die alleen wijzigen bij verbouwingen).

De afweging van de frequentie is bepaald op basis van een risicoanalyse.
Per afdeling zijn afdelingsgebonden overzichten van eisen gemaakt waarvan de resultaten door de KAM-coördinator per kwartaal worden samengevoegd.

De KAM-coördinator wordt direct op de hoogte gebracht van afwijkingen die niet direct kunnen worden gecorrigeerd.

Hiermee wordt een actueel beeld verkregen van de compliancestatus.

De uitgevoerde metingen hebben een relatie met de milieuaspecten van Keizers Huisdiervoeders. Om aan de eis te voldoen voor het leveren van betrouwbare, reproduceerbare en traceerbare resultaten is er een overzicht van bij te houden registraties en metingen waarbij is aangegeven waar het risico zit ten aanzien van betrouwbaarheid en reproduceerbaarheid (dit is volgens ISO 14001:2015 niet expliciet vereist). Deze risico's worden door maatregelen of afspraken afgedekt. Waar nodig zijn meetprotocollen aanwezig om te komen tot betrouwbare waarden.

9.3
Directiebeoordeling

De directiebeoordeling bij Keizer was een jaarlijkse beoordeling die voor het grootste deel werd uitgevoerd door de KAM-coördinator. Het verslag werd in het MT besproken. Om te voldoen aan de nieuwe norm staat de uitvoering van het milieubeleid nu elk kwartaal op de agenda van de directie. Hiervoor heeft Keizer een format gemaakt waarin registraties van de belangrijke milieuaspecten zijn opgenomen en de voortgang van milieudoelstellingen. Ook geconstateerde afwijkingen van naleving wet- en regelgeving worden besproken.

Als afsluiting van het jaar vindt een eindbeoordeling plaats waarin aandacht wordt besteed aan onderwerpen die niet elk kwartaal terug komen en waar de output van het systeem ook wordt beoordeeld in het licht van de contextanalyse. Op basis van de directiebeoordeling worden het (strategisch)beleid herzien en nieuwe doelstellingen geformuleerd.

10
Continue
verbetering

Keizers Huisdiervoeders houdt een overzichtslijst bij waarop alle verbetermaatregelen worden verzameld. Per maatregel wordt aangegeven of deze wordt aangepakt en wanneer deze gereed moet zijn en wie hiervoor verantwoordelijk is. Ook de oorsprong van de verbetermaatregel en daarbij eventueel een verwijzing naar een verslag of een ander document wordt opgenomen. Wanneer nodig worden de maatregelen in de kwartaalbeoordeling door de directie bekrachtigd (bijvoorbeeld indien tijd en middelen nodig zijn of wanneer maatregelen betrekking hebben op geïdentificeerde risico's en kansen of het strategisch beleid). Maatregelen die geen prioriteit hebben maar niet vergeten mogen worden, worden tijdelijk op PM gezet. De lijst wordt beheerd door de KAM-coördinator die er een levend document van maakt wat continu wordt aangevuld en waarin verbeteringen op gereed worden gezet.

Contact

U bent van harte uitgenodigd uw vraag aan ons voor te leggen.
Bedrijven, organisaties, adviseurs, toezichthouders, certificatie-instellingen
en andere belanghebbenden helpen we graag verder.

Mijn.sccm is hét kennisplatform voor ISO 14001 en ISO 45001/OHSAS 18001.
Op mijn.sccm vindt u onder andere samenvattingen van de meest relevante
milieu- en arbowet- en -regelgeving en halfjaarlijkse overzichten van
gewijzigde wet- en regelgeving. Kijk op mijn.sccm.nl en meld u aan!

Stichting Coördinatie Certificatie Managementsystemen voor milieu en gezond
en veilig werken (SCCM)

Postbus 13507
2501 EM Den Haag
T 070 - 362 39 81
info@sccm.nl
www.sccm.nl

Uitgave SCCM, Den Haag, maart 2020